

ตำนานแห่ง วังเทเวศร์

สันต์ชัย

ในโอกาสอันเป็นมงคลยิ่งที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีจะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานในพิธีเปิดตำหนักใหญ่ วังเทเวศร์ ในวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖ นี้ จึงขอนำท่านผู้อ่านชมวังผ่านทางตัวอักษรและภาพถ่าย เพื่อเป็นการเตรียมตัวก่อนสัมผัสของจริงในอีกไม่นานวันนี้แล้ว

ในฉบับนี้จะให้ผู้อ่านชมตำหนักใหญ่ของวังเทเวศร์บางส่วน สำหรับรายละเอียดต่างๆ ที่น่าสนใจเป็นอย่างมากเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและการอนุรักษ์ตำหนัก จะได้เล่าในฉบับต่อไป

ที่มา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อสร้างวังเทเวศร์ให้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ พระมาตุลาของพระองค์ แทนที่วังเดิมคือวังสะพานด้านที่เสด็จอยู่มาแต่ พ.ศ. ๒๔๑๓ และดับแคบแล้ว วังเทเวศร์เริ่มก่อสร้างในปี ๒๔๕๗ แล้วเสร็จในปี ๒๔๖๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการและครอบครัวได้เสด็จมาประทับที่นี้ในปีเดียวกันนั้น โดยได้ทรงบำเพ็ญพระกุศลขึ้นตำหนักใหม่พร้อมฉลองพระชันษาครบ ๖๐ ปี ในวันที่ ๑๑-๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ในงานนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระมหากรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมงานด้วยทั้งสองวัน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการประทับที่วังแห่งนี้ตราบนานถึงพระชนม์ในปี ๒๔๖๖

บ้านตำหนักใหญ่

ด้านหน้าตำหนักมีรูปปั้นช้างทาสีดำตั้งบนแท่น รูปปั้นนี้ถ่ายมาจากวังสะพานด้าน สันนิษฐานว่าเป็นการแสดงสัญลักษณ์ในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ด้วยว่าช้างเป็นเครื่องหมายแห่งเจ้ากรมท่ามาแต่เดิม ทางเข้าตำหนักทำมุขยื่นออกมาเป็นเฉลียงของชั้นที่ ๒ พร้อมกับทำหน้าที่เป็นประทุน (Canopy) มีเสากลมรอบที่ใต้ ๔ มุมๆ ละ ๓ ต้น ขอให้สังเกตหัวเสาที่ม้วนปลายเป็นก้นหอย เรียกว่าเสาแบบไอโอนิก (Ionic) บนเฉลียงของชั้นที่ ๒ มีประตูและหน้าต่างเป็นกรอบไม้กรูกระจกสวยงาม ขนานด้วยเสาอิงผนังข้างสองต้น หัวเสาเป็นแบบประยุกต์แปลกตา มองถัดขึ้นไปบนเฉลียงของชั้นที่ ๓ ซึ่งเป็นเฉลียงค่อนข้างแคบ มีจุดเด่น คือ ข้างประตูทั้งสองด้านจะมีผนังลึกลงไป ด้านบนตกแต่งด้วยปูนปั้นรูปเปลือกหอย ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมแบบอิตาเลียนมาโรก ทั้งนี้ เราจะเห็นปูนปั้นรูปเปลือกหอยได้หลายจุดที่วังบางขุนพรหม ข้างซุ้มเปลือกหอยมีเสาอิงผนังสองหัวเสาเป็นลายปูนปั้นประยุกต์จากเสาแบบคอรีนเธียน (Corinthian) เหนือหัวเสาทำเป็นเท้าแขนลายก้นหอยรองรับหลังคามุขหน้าจั่วแบบอิตาเลียนถัดขึ้นไปเป็นชั้นที่ ๔ ซึ่งมีเพียงห้องใหญ่ห้องเดียว เดิมเป็นห้องพระและเก็บพระอัฐิ เหนือหลังคาเป็นคาน้ำฟ้า มีกระถางต้นไม้ปูนปั้นวางบนราวระเบียง ๔ กระถาง ทั้งนี้ กระถางเดิมหมดสภาพแล้ว ปัจจุบันจึง

ต้องหล่อขึ้นมาใหม่ตามแบบเดิม บริเวณภายนอกยังมีจุดที่น่าสนใจอีก คือ ปีกตึกหน้าของมุขทั้งสองด้าน ตกแต่งด้วยหน้าต่างที่แตกต่างกัน ๓ แบบ คือ ชั้นล่างเป็นหน้าต่างกันสาด แบบตรง ชั้นที่ ๒ เป็นหน้าต่างกันสาดแบบหน้าจั่ว และชั้นที่ ๓ เป็นหน้าต่างที่มีช่องแสงแบบโค้ง มีเส้นลวดลายปูนปั้นโค้งเหนือหน้าต่าง ขณะเดียวกัน ขอให้สังเกตได้

หน้าต่างของชั้นที่ ๒ และ ๓ ซึ่งจะเป็นช่องระบายอากาศ มีลักษณะเป็นปูนปั้นโปร่ง ด้านในมีบานเลื่อนเพื่อเปิดและปิดได้ ทางทิศใต้ของตึกหน้าจะเห็นระเบียงไม้เล็กๆ ทาสีเขียว อันเคยเป็นห้องบรรทมท่านเจ้าของวัง จากมุมนี้จะเห็นหน้าต่างทั้งสามแบบโล่เรียงกันลงมาอย่างชัดเจน

ภายในตึกหน้า

เริ่มจากบันไดทางขึ้นด้านหน้าเป็นหินอ่อน มีอยู่ ๖ ชั้น พื้นชั้นล่างยกระดับสูงจากระดับถนนประมาณ ๑.๓๐ เมตร ประตูเป็นบานไม้ ลูกฟักไม้สัก อันเป็นลักษณะบานประตูของวังตึกหน้า เพียงแต่เป็นบานทึบหรือกระจกใสลายปูนในเนื้อกระจกเท่านั้น ข้างประตูทั้งสองด้านตกแต่งด้วยเสาสี่เหลี่ยมคู่ติดผนัง รูปแบบศิลปะของเสาเป็นแบบทัสกัน (Tuscan) เมื่อเข้าสู่ภายในตึกหน้าเป็นห้องพระโรงขนาดไม่กว้างเท่าไรนัก พื้นเป็นปาร์เกต์ไม้สักและไม้แดงสลับลายก้างปลา พื้นแบบนี้เป็นมาตรฐานเหมือนกันทุกห้อง ส่วนทางเดินในอาคารนั้นเป็นหินอ่อน มีการตกแต่งผนังด้วยเสาอิงแบบทัสกัน และใช้ซุ้มโค้งคล้าย Palladian Style ตามแนวทางเดิน และขอแนะนำว่าตั้งแต่เข้าสู่ห้องพระโรงหน้าโปรดสังเกตุคู่มือพาหนะ ซึ่งเป็นปูนหล่อลวดลายแบบตะวันตก มีหลายแบบต่างๆ กันถึง ๑๒ ลาย ลายพาหนะนี้หากไปชมที่ตึกหม่อมลม้าย (อาคาร ๔) และเรือนแพ ก็ดูราวกับจะสร้างให้สวยงามกลมกลืนกัน

ภายในตึกหน้าใหญ่มีห้องสำคัญที่ควรกล่าวถึง ๕ ห้อง ห้องเหล่านี้ฝ้าผนังจะกรุด้วยไม้สักย้อมสีโอ๊คตั้งแต่บัวเชิงผนังขึ้นไปถึงใต้กรอบหน้าต่าง สูงราว ๓๐ ซม. ช่องลมเหนือประตูเป็นไม้แกะสลักลวดลายพรรณพฤกษาแบบโปร่ง บ้างก็เป็นลายเรขาคณิต มีทั้งสิ้นถึง ๑๒ แบบ ขวนให้ชมได้เพลินเช่นเดียวกับลายเพดาน ส่วนห้องอื่นๆ ตกแต่งด้วยบัวเชิงผนังสูงราวหนึ่งคืบโดยรอบเท่านั้น

ชั้นที่ ๑ มีห้องสำคัญ ๓ ห้อง ห้องกลางของตึกหน้า เดิมเป็นห้องรับแขก ธปท. ได้ปรับปรุงเป็นห้องรับรองมีชื่อห้องว่า "เทววงศวิศิษฎ์" ส่วนทางทิศใต้เดิมเป็นห้องบิลเลียด ธปท. ได้จัดเป็นห้องแสดงพระประวัติท่านอดีตเจ้าของวัง ชื่อห้อง "เทพสถิตย์สถาพร" ห้องด้านทิศเหนือเดิมเป็นห้องเสวย จะจัดทำเป็นห้องอนุรักษ์โบราณสถานภายใน ธปท. ชื่อ "บุราณสถานบูรณะ" ทั้ง ๓ ห้องนี้ทาสีฟ้า

ชั้นที่ ๒ มีห้องที่ตกแต่งสวยงามที่สุดของตึกหน้า เดิมใช้รับรองพระบรมวงศ์ ธปท. จึงจัดเป็นห้องรับรองแขกสำหรับบุคคลสำคัญ ชื่อห้อง "เทพไท้ประทานพร" ห้องนี้กรุผนังด้วยลูกฟักไม้สักตั้งแต่บัวเชิงผนังถึงกรอบช่องแสง สูง ๒.๑๒ เมตร ซุ้มประตูหน้าต่างก็ทำงามกว่าห้องอื่น และเป็นห้องที่ทาสีม่วงเพียงห้องเดียว อันเป็นส่วนประสูติของสมเด็จพระยาเทววงศวิโรปกการ ห้องข้างๆ ชื่อห้อง "สขสมานหฤทัย" ใช้เป็นห้องสังสรรค์ผู้บริหารระดับสูง อีกห้องที่จะเป็นคลังแห่งปัญญาของวังเทวะเวสม์ คือ "ห้องสโมสรปัญญา" เพื่อใช้เป็นห้องบรรยาย เสวนา เป็นอาทิ

ชั้นที่ ๓ ห้องบรรทม และห้องทรงพระอักษร ห้องบรรทมทาสีเขียวอ่อนเย็นตา เคยมีกระจกกรอบสี่เหลี่ยมบานใหญ่ติดผนังด้านทิศตะวันตก มีระเบียงไม้เล็กๆ อยู่ด้านทิศใต้ โถงห้องบรรทมเป็นห้องทรงพระอักษร ทั้งใช้เป็นห้องสมุดด้วย โดยทาสีเขียวอ่อนเช่นกัน ห้องนี้เดิมมีกระจกเงาสองบานลักษณะเหมือนกันติดตั้งอยู่ตรงข้ามกัน บนชั้นนี้ยังอีกจุดหนึ่งที่มีความสวยงามแต่อยู่ลับสายตา คือ ประตูบานไม้ลวดลายแบบโปร่งกรูกรูกระจกหน้าบันโดด้านทิศเหนือ

จากชั้นที่ ๓ มีช่องบันไดแคบๆ เป็นบันไดแบบเวียนขึ้นไปยังชั้น ๔ อันเคยเป็นห้องพระ ซึ่งเดิมเป็นห้องเดี่ยวโล่งๆ ไม่มีการตกแต่งใดๆ พื้นเป็นพื้นไม้สักเข้กลิ่น ปัจจุบันได้ทำการย้ายช่องประตูใหม่ให้เข้ากับประโยชน์ใช้สอย แล้วแบ่งซอยออกเป็นสองห้อง ชั้นที่ ๓ และชั้นที่ ๔ จะเป็นที่พักการของพิพิธภัณฑ์ ธปท. จากชั้น ๔ มีบันไดไม้ขึ้นสู่ศาลาฟ้า อันจะเห็นทิวทัศน์แม่น้ำเจ้าพระยา ในมุมมองที่สวยงามที่สุดของวังเทวะเวสม์แห่งนี้ (โปรดอ่านต่อฉบับหน้า)

เอกสารอ้างอิง

- รายงานการสำรวจเบื้องต้นเพื่อบูรณะตึกหน้าวังเทวะเวสม์ โดย บริษัท ชินทรอน จำกัด กรกฎาคม 2543
- นายประสาร เอื้อสัมพันธ์ ช่างเทคนิคอาวุโส ส่วนงานก่อสร้างและบำรุงรักษา สนับสนุนข้อมูลทางวิศวกรรม